

EESTI 18. SAJANDIL HINDAMISJUHEND

AJALOO-OLÜMPIAAD
TALLINNA KOOLIVOOR
Gümnaasium
22. jaanuar 2020

NB! Esitatud on eeldatavad vastused. Hinnatakse täispunktidega!!!
Avatud vastusega küsimuste puhul lähtuda õpilase loogikast.

1. 1699. aastal sõlmisid kolm valitsejat liidu Rootsi vastu. 5p/_____
- a) **Dresdenis** (Eesti ajalugu II (Maurus), lk 60)
- b) **August II (lubatud ka Friedrich August), Peeter I, Frederik IV** (Eesti ajalugu IV, lk 19-20)
- c) **Karl XII** (Eesti ajalugu IV, lk 19-20)
2. Tooge üks näide, mis piirkonda taotlesid nimetatud riigid Põhjasõja eelse kokkuleppe alusel. 3p/_____

Riik	Sõjajaelne kokkulepe
Venemaa	Ingerimaa ja Karjala (Eesti ajalugu IV, lk 19)
Taani	Skåne, Lõuna-Rootsi, Holstein-Gottorp (Eesti ajalugu IV, lk 19)
Poola	Eesti- ja Liivimaa (Eesti ajalugu IV, lk 19)

3. Nimetage kaks põhjust, miks pidi Tallinn kapituleeruma. Lisage kapituleerumise aasta 3p/_____
- Tallinna piirajaid oli rohkem kui kaitsjaid.**
- Enne piiramise algust oli Tallinnasse jõudnud katk.**
- Venelased ajasid kinni kanali, mis varustas Tallinna linna veega.**
- Vene võimud lubasid vabatahtliku alistumise korral säilitada kõik senised privileegid.**
- Vene väed põletasid maha Tallinna eeslinnu.**
- (Eesti ajalugu IV, lk 40; Eesti ajalugu II (Maurus), lk 70)
- Aasta: **1710.** (Eesti ajalugu II (Maurus), lk 71)
4. Mis rahuleping lõpetas Põhjasõja? Mis aastal see sõlmiti? 2p/_____
- Rahuleping: **Uusikaupunki/Nystad** Aasta: **1721** (Eesti ajalugu II (Maurus), lk 71)
5. Nimetage kaks tegurit, mis lisaks sõjasündmustele tõid kaasa rahvaarvu languse 18. sajandi esimesel poolel. 2p/_____
- Katk, viljaikaldus, näljahäda, nakkushaigused.** (Eesti ajalugu II (Avita) lk 54; Estonica - Rahvastik)
6. 1712. aastal elas Eestis hinnanguliselt 150 000–170 000 inimest. Alates 1712. aastast algas kiire rahvastiku juurdekasv. Mis oli selle põhjuseks? Nimetage kaks tegurit. 2p/_____
- Suurenenud loomulik iive, Soomest, Venemaalt ja Lätist saabunud ümberasujad.**
- Sõjapõgenikud naasid oma kodumaale.**
- Linnadesse tuli elanikke Saksamaalt.**
- Ei esinenud katastroofilisi näljahädasid, katkulaineid ega sõdasid.**
- (Eesti ajalugu II (Avita), lk 56; Estonica – Rahvastik)

7. Kas lause on tõene või väär? Kirjutage vale väide korrektset. 5p/_____

Lause	Tõene / väär
Venemaa tegi esimese rahupakkumise Rootsile juba enne Poltaava lahingut.	Tõene
Balti erikorra tunnustamine Vene võimude poolt on oma olemuselt restitutsioon.	Tõene
Aadel moodustas 18. sajandil rahvastikust umbes 5%	Väär
Parandus: Aadel moodustas 18. sajandil rahvastikust umbes 1% (0.5–1%)	
Paldiski eelnev nimetus oli Rogerwiek.	Tõene
Teoloogiline ratsionalism taandas religiooni moraaliõpetuseks.	Tõene

Õpilane saab punkti vaid siis, kui on valitud õige vastus (tõene/väär) ja parandus on õige.

(Eesti ajalugu IV, lk 42, 96.)

(Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 73,96)

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 66)

8. Millist Põhjasõja lahingut on kirjeldatud? 3p/_____

a) **Erastvere** (Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 55)

b) **Poltaava** (Eesti ajalugu II (Maurus), lk 69)

c) **Narva** (Eesti ajalugu IV, lk 30)

9. Miks astus Venemaa Põhjasõtta alles 1700. aasta augustis? 1p/_____

Venemaa sõdis türklastega

Venemaa pidi sõtta astuma pärast rahulepingu sõlmimist türklastega, mis õnnestus alles augustis 1700.

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 46)

10. Miks kehtestas Vene võim Balti erikorra? Esitage kaks põhjust. 2p/_____

Selleks et tagada baltisaksa aadli toetus;

Venemaa moderniseerimiseks; suurendada Venemaa usaldusväärset;

vähendada Rootsi-poolset revanšiohtu; Balti riikide kiireks taastamiseks.

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 51, Estonica – Balti erikord).

11. Täitke Balti erikorda ja asehalduskorda võrdlev tabel etteantud tunnuste alusel. 5p/_____

(Kõik õiged: 5p; 8–9 õiget: 4p; 5–7 õiget: 3p; 3–4 õiget: 2p; 1–2 õiget: 1p)

	Balti erikord	Asehalduskord
Kehtestamise aasta	1710 / 1712	1782 / 1783
Keiser	Peeter I	Katariina II
Kubermangude arv Eesti alal	2	2
Pearahamaksu maksmise kohustus	ei	jah
Linna juhtiv organ	raad	linnaduuma

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 52); Estonica – Balti erikord; Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 85)

12. Kellele oli teie hinnangul Balti erikord kõige kasulik? Põhjendage kahe argumendi abiga. 2p/_____

Baltisaksa aadlile, kuna see kindlustas rüütelkondade võimu maapiirkondades;

Mõisate pidamine oli baltisaksa aadli eesõigus;

Balti erikord kinnitas saksa seisusliku omavalitsuse;

Baltisakslased said tööle riigiametnike ja sõjaväelastena

Sisult õige vastus tuleb lugeda õigeks.

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 50-52; Estonica – Balti erikord)

13. Tõestage, et asehalduskord parandas talurahva elu. Väite tõestuseks esitage kaks põhjendust. 2p/_____

Tunnustati talurahva omandiõigust vallasvarale;

Teokoormised piiritleti vakuraamatutes;

Talupojal oli õigus pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse.

(Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 106; Eesti ajalugu II (Maurus), lk 91)

14. Mis eelis oli immatrikuleeritud aadlikul maiskondlase ees? 1p/_____

Immatrikuleeritud aadlikul oli õigus pidada rüütlimõisa ja seeläbi omas ta hääleõigust Maapäeval;

Mõisnikke, kes aadlimatriklisse ei kuulunud, nimetati maiskondlasteks;

Maiskondlaste seas oli nii aadlikke kui mitteaadlikke.

(Eesti ajalugu II (Maurus), lk 76)

15. Selgitage kahe näite abil, kuidas väljendus mõisnike paternalism talupoegade suhtes. 2p/_____

Pärisorine talupoeg on nagu alaealine laps, oma vanematest ehk mõisnikest täielikult sõltuv.

Mõisniku kohustus oli talupoega toetada ja kaitsta.

Talupoegadel puudub ratsionaalne majandamisoskus, mistõttu peab mõisnik sekkuma.

Talupoegi tuleb mõisnikul üleastumiste eest karistada.

Talupoegade eest peab mõisnik ajama tsiviil- ja kohtuasju ning suhtlema riigiasutustega.

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 60-61).

16. Selgitage seost: Vene turu avanemine Balti kubermangude viinatoodangule ja mõisahäärberite ehitamine. 1p/_____

Viinapõletamisest sai mõisatele üks olulisemaid sissetulekuallikaid, mis andis võimaluse hakata ehitama mõisahäärbereid.

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 60)

17. Talupoegade üheks vastupanu vormiks oli pagemine. Miks oli aga mõisnikel Venemaale pagunud talupoegi raske tagasi saada? 1p/_____

Õigeusku astunud või õigeusklikega abiellunud põgenikke ei antud välja.

(Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 106)

18. Mis seob järgnevaid isikuid? 3p/_____

a) Boriss Šeremetjev ja Wolmar Anton von Schlippenbach

Väejuhid Põhjasõjas. Esimene juhtis Vene vägesid, teine Rootsi vägesid.

(Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 53, 54)

b) Garlieb Helwig Merkel ja Johann Christoph Petri

Avaldasid pärisorjust kritiseerivaid teoseid.

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 68)

c) Woldemar Löwendahl ja Gustav Otto Douglas

Eestimaa kubernerid.

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 53)

19. Vastake küsimustele. 3p/_____

a) **(Georg) von Browne**

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 53)

b) **Anda talupojale omandiõigus tema soetatud vallasvarale; määrata kindlaks mõisakoormised ja viia need vastavusse talu majandusliku kandejõuga; piirata mõisnike kodukariõigust**

(Eesti ajalugu II (Maurus), lk 91)

20. Tähistage ristiga (X), kas iseloomustatud on pietismi või hernhuutlust? 5p/_____

Iseloomustus	Pietism	Hernhuutlus
Eesti aladele jõudis liikumine rändkäsitööliste vahendusel		X
Levis eelkõige talurahva hulgas		X
Liikumine ei tegeleenud hävitustööga	X	
Teenistuse juht valiti endale ise		X
Liikumine eeldas teoloogilist haridust.	X	

(Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 138-144; Eesti ajalugu II (Avita), lk 66)

21. Nimetage Venemaa valitseja, keda on kirjeldatud. 7p/_____

Kirjeldus	Valitseja nimi
Sai võimule pärast oma ema surma. Tema tegevusmotiiviks sai talitada kõiges vastupidi oma emale.	Paul I
Keiser, kes tõi Venemaa pealinna Peterburist taas Moskvasse.	Peeter II
Sünninimega Marta Skavronska.	Katariina I
Keisrinna, kelle suurimaks kireks oli jahipidamine. Andis välja ukaasi jagada 11-liikmeline Püha Sinod kahte võrdsesse ossa.	Anna I
Kehtestas habemeajamisukaasi. Nõudis tee ja kohvi joomist. Nõudis euroopaliku rõivastuse kasutuselevõttu.	Peeter I
Venemaa valitseja, kes sai troonile kõigest kahekuusena.	Ivan VI
Andis senatile tagasi tema endised õigused. Tema valitsemisajal, 1753. aastal kaotati Venemaal surmanuhtlus.	Jelizaveta Petrovna / Elisabet

(Tsaaride aeg, lk 74, 79, 82, 85, 88, 90, 115.)

22. Vastake küsimustele tuginedes pildile ja oma teadmistele.. 5p/_____

Keda Venemaa keisrinnadest on pildil kujutatud? (1p) Katariina II (Tsaaride aeg, lk 97)
Kes oli Venemaa valitsejaks enne teda? (1p) Peeter III (Tsaaride aeg, lk 95)
Mis nime all tuntakse pildil kujutatud keisrinna kubermanguseadust? (1p) asehalduskord (Tsaaride aeg, lk 103)
Millised kaks uut linna rajati Eestisse pidil oleva keisrinna käsul? (2p) Paldiski ja Võru (Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 88)

23. Kes Venemaa valitsejatest keelustas hernhuutlaste liikumise? Kes selle keelu kaotas? 2p/_____

Hernhuutlaste liikumise keelustas: **Jelizaveta Petrovna**

Hernhuutlaste tegevuse keelu tühistas: **Katariina II**

(Eesti ajalugu II (Maurus), lk 98)

24. Kes oli Tallima Paap? Tooge üks näide tema soovitusel talupoegadele. 2p/_____

Hernhuutlik talupoeg, (kes koondas enda ümber suure talupoegade salga).

Kutsus talupoegi üles hävitama paremaid riideid ja ehteid., lõpetama seksuaalset läbikäimist, tegelema enesepiitsutamisega ning hakkama vastu mõisnikele.

(Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 143)

25. Töö kaardiga. Vastake küsimustele. 2p/_____

Milllega seoses kehtestati kaardil olev haldusjaotus?

Eesti alad asehalduskorra kehtestamise järel. /

Eesti alad pärast 1783. aastat.

Mis tunnuse alusel Te otsustasite?

Asutatud on kaks uut linna – Võru ja Paldiski /

Kaardil on Võru ja Paldiski maakonnad, mis asutati asehalduskorra tingimustes.

(Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 88)

26. Töö piltidega. Vastake küsimustele. 6p/_____

Mis teos on vasakpoolsel pildil?

Esimest eestikeelset Piiblit

Mis aastal see teos ilmus?

1739

Miks oli selle teose ilmumine oluline?

Piibel pandi kirja põhjaeesti keeles, mis muutus valitsevaks kogu eesti keelealal. See piiblitõlge jäi eesti kirjakeele normiks 19. sajandi alguseni.

Mis teos on parempoolsel pildil?

(Otto Wilhelm Masingu) aabitsat, ABD-raamatut, Lugemise raamatut

Kes on selle teose autor?

(Otto Wilhelm) Masing

Mille poolest on see teos varasematest omataolistest erinev?

Sisaldas lisaks vaimulikele tekstidele ka ilmalikke tekste

(Eesti ajalugu II (Avita), lk 70, 72.)

27. Vastake küsimustele. 4p/_____

- 1) Mille poolest on Eesti 18. sajandi ajaloos tuntud isik nimega Stephan Raabe?

Ta juhatas Rootsi väed Põhjasõjas venelaste selja taha /venelaste laagrisse.

- 2) Mis aastal sündmus, millega Stephan Raabe oli seotud?

1700

- 3) Mis on tema nimi eestipäraselt?

Ronga Tehvan

- 4) Millise Enn Kippeli romaani peategelaseks Stephan Raabe on?

„Kui Raudpea tuli“

(Kalle Kroon, Ronga Tehvan. Eestlasest meediastaar 18. sajandil. – Horisont, 2011, nr 4, lk 10-11)

28. Töö allikaga. Lugege läbi allikakatkend ja vastake küsimustele. 6p/_____
- 1) Mis dokumendiga on tegemist?
Roseni seletuskiri/deklaratsioon
- 2) Mis põhjusel see dokument koostati?
Roseni deklaratsioon kirjutati vastusena Vohnja möldri Jaani kaebusele. Et anda ülevaade Eesti talupoegade seisundist.
- 3) Lähtudes tekstist, siis millise sündmuse tagajärjel kehtestati pärisorjus?
Muistne vabadusvõitlus. Ristisõda.
- 4) Kuidas põhjendatakse tekstis mõisnike õigust talupoegade vara üle?
Kuna talupoeg kuulub isiklikult mõisnikule, siis kuulub ka kogu talupoegade vara mõisnikule
- 5) Mis alusel määratakse pärisorjade koormised?
Rüütelkond määrab koormised enda heaksarvamise järgi
- 6) Mida tähendab väljend „kodukariõigus“?
Mõisniku õigus talupoega karistada
(Eesti ajalugu II (Maurus), lk 91)
29. Tõmmake lauses õigele vastuse variandile joon alla. 6p/_____
- 1) Lugema õppisid talupojad peamiselt leeris / koolis / **kodus.**
- 2) 18. sajandi lõpuks oli kõrgeim lugemisoskuse tase **Saaremaal** / Lõuna-Eestis / Põhja-Eestis.
- 3) Valgustusajal võttis luteri kirik omaks **ratsionalismi** / pietismi / hernhuutluse.
- 4) Esimene hingerevisjon viidi Balti kubermangudes läbi Anna / **Katariina II** / Peeter I valitsemisajal.
- 5) Nekrutikohustuse laiendas Eesti aladele **Paul I** / Peeter II / Ivan VI.
- 6) Põhjasõja järel kaotas linnastaatuse Narva / **Paide** / Pärnu.
(Estonica – Valgustus; Rahvastik; Pärisorjuslik kord)
30. Millega jäädvustasid järgmised isikud end Eesti kultuurilukku? 5p/_____
- A.T. Helle – **koostas esimese eestikeelse Piibli tervikväljaande, andis välja eesti keele õpiku** (Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 147)
- P. E. Wilde – **andis välja esimest eestikeelset nädalalehte** (Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 154)
- A.W. Hupel – **andis välja esimest Eesti ajakirja, kogus rahvaluulet, andis välja eesti keele õpiku, tõlkis esimest eestikeelset nädalalehte** (Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 151, 154)
- J. G. Herder – **tutvustas eesti rahvaluulet Euroopas** (Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 152)
- A. von Kotzebue – **asutas esimese teatrigrupi Eestis** (Eesti ajalugu varasel uusajal, lk 153)
31. Töö allikaga. Vastake küsimustele. 2p/_____
Kes on laulu autor ja mis ametit ta pidas? (1p)
(Käsu) Hans, (Puhja) köster
Mis sündmust autor laulab? (1p)
Tartu hävitamine Põhjasõja ajal Vene vägede poolt.
- (Eesti ajalugu II (Maurus), lk 68)